

بررسی تأثیر بیماری کرونا بر ناامیدی و پرخاشگری دانشجویان

سیدعلی رضا سیدابراهیمی

کارشناسی ارشد رشته روانشناسی عمومی، دانشکده علوم انسانی، دانشگاه آزاد اسلامی، بادرود، ایران

چکیده

بیماری کرونا (کووید ۱۹) یک بیماری ناشناخته است و علم پزشکی تاکنون نتوانسته است راه درمان مناسبی پیدا کند. ابهامات و میزان بالای سرایت این بیماری و مرگ و میر آن در دنیا سبب ترس در مردم شده است. با توجه به این موضوع پژوهش حاضر به بررسی تأثیر بیماری کرونا بر ناامیدی و پرخاشگری دانشجویان پرداخت. پژوهش حاضر به لحاظ هدف کاربردی و از نوع علی مقایسه‌ای بود. این پژوهش در سال ۱۴۰۰ در دانشگاه آزاد کاشان انجام گرفت. پژوهش حاضر به لحاظ هدف کاربردی و از نوع علی مقایسه‌ای می‌باشد. جامعه آماری پژوهش حاضر دانشجویان دانشگاه آزاد کاشان بودند؛ که به‌طور تصادفی ۲۰۰ نفر به‌عنوان نمونه پژوهش انتخاب شد. ابزار گردآوری اطلاعات در پژوهش حاضر پرسشنامه بود. می‌کند. تجزیه و تحلیل داده‌های حاصل از پرسش‌نامه، در دو سطح آمار توصیفی و استنباطی بود. در سطح آمار توصیفی از آمارهایی نظیر فراوانی، درصد، میانگین و انحراف معیار استفاده شده و در سطح آمار استنباطی از آزمون تی مستقل استفاده شد. تمامی تحلیل‌ها با استفاده از نرم‌افزار آماری SPSS ۲۴ انجام شد. بر اساس نتایج به دست آمده بیماری کرونا باعث افزایش پرخاشگری و افزایش ناامیدی در دانشجویان شده است.

واژگان کلیدی: بیماری کرونا، ناامیدی، پرخاشگری

مقدمه

در اواخر سال ۲۰۱۹ شیوع یک بیماری در شهر ووهان چین گزارش شد. عامل این بیماری یک نوع ویروس جدید و تغییر ژنتیک یافته از خانواده کرونا ویروس است که به نام کووید ۱۹ نام گذاری شد (Zhu et al., 2020). متأسفانه، این ویروس به دلیل قدرت سرایت بسیار بالا به سرعت در کل جهان انتشار پیدا کرد و تقریباً طی زمانی اندک (کمتر از چهار ماه) تمامی کشورهای جهان را آلوده نمود (Remuzzi and Remuzzi, et al., 2020). علائم بیماری این ویروس از خفیف تا شدید متغیر است. علائم و نشانه‌های عفونت شامل تب، سرفه و مشکل در تنفس است (Wu and McGoogan, 2020). انتشار افسارگسیخته کووید ۱۹ وضعیت نامطلوب بیماران ایزوله شده در بخش مراقبت‌های ویژه و با مشکل حاد تنفسی، عدم وجود یک درمان دارویی مؤثر و در نهایت مرگ و میر ناشی از این بیماری از مهم‌ترین فاکتورهایی است که می‌تواند بر سلامت روان افراد آلوده به این ویروس به شدت تأثیرگذار باشد (Bo and Li, 2020).

طبق بررسی‌های انجام شده، بیماران کووید-۱۹ دارای ظرفیت تحمل روان‌شناختی پایینی بوده و با توجه به وضعیت فعلی بیماری در جهان این افراد به شدت در معرض بروز اختلالات روان‌شناختی مانند اضطراب، ترس، افسردگی و همچنین افکار منفی قرار دارند (Bo and Li, 2020).

از طرفی خود قرنطینه در زمان پنومونی ویروس کرونا (کووید-۱۹) نیز احتمال بروز مشکلات روانی را افزایش می‌دهد. قرنطینه به تدریج افراد را از یکدیگر دور می‌کند و در صورت عدم برقراری ارتباط بین فردی، افسردگی و اضطراب به احتمال زیاد بروز می‌کند و با گذر زمان بدتر می‌شود. قرنطینه در دسترس بودن مداخله روان-شناختی به موقع را کاهش می‌دهد و مشاوره‌های روان‌شناختی به صورت همیشگی نیز در شرایط اوج پنومونی ویروس کرونا غیرقابل انجام است. همچنین آنگ زدن و محرومیت اجتماعی بیماران و بازماندگان، ممکن است به واکنش‌های روان-شناختی منفی دیگری از جمله اختلال سازگاری و افسردگی منجر شود (hagh ghadam, et al., 2020).

شیوع ویروس کرونا و ارتباط آن با پیامدهای سلامتی و اجتماعی به عنوان یکی از مهم‌ترین مسائل اجتماعی در زندگی بشر در قرن ۲۱ قابل ملاحظه است. آنچه که این شیوع را متفاوت می‌سازد، احساس جهانی در مورد شکنندگی زندگی بیولوژیک بشر و تقاضا برای جامعه استریل و نیز امنیت از هر تهدیدی است (Sadati, et al., 2020).

در برخی از کشورها دست به تظاهرات جهت شکسته شدن قرنطینه خانگی زده‌اند. همچنین، بسیاری از مردم جامعه، ناسازگاری با هنجارهای اجتماعی جدید را به شکل آشکار بروز می‌دهند. برای نمونه در برخی موارد عدم رعایت فاصله انجام دیدوبازدید، مسافرت، برگزاری مراسم‌های مهمانی و عزاداری، تلاش برای تحویل اجساد مبتلایه کرونا از سوی خانواده‌ها و دوری از برجسب کرونا به این فوت‌شدگان مشاهده شده است. از آنجایی که برجسب کووید-۱۹ به یک بیماری جدید و بسیار مسری اشاره دارد و ترس جهانی را در پی خواهد داشت، کلیشه‌های آسیب آور و خفت‌بار برای مردم به همراه دارد. لذا افراد ناقل گاهی بدون توجه به عواقب زیان باره بیماری خود را پنهان می‌کنند و به خاطر ترس از قرنطینه به مراکز درمان مراجعه نمی‌کنند (WHO, 2020). این رفتارها بار مسئولیت اجتماعی و مدنی را به دنبال دارد که

نشان می‌دهد افراد با ناسازگاری اجتماعی به خود و دیگران صدمه وارد می‌کنند. به‌علاوه عده‌ای از مردم با احتکار اقلام بهداشتی و در نظر گرفتن منفعت شخصی، رفاه و سلامت جامعه را به خطر می‌اندازند. شیوع ویروس کووید-۱۹ نشان داد که جامعه پرمخاطره منجر به جامعه آسیب‌پذیر می‌شود (Sadati, et al., 2020)، از این رو می‌توان شیوع این ویروس را از جمله پدیده‌هایی دانست که تمامی ویژگی‌های اجتماعی را تحت تأثیر قرار داده است.

از آنجایی که شیوع کووید-۱۹ در حال پیشرفت است، موجی از ترس، نگرانی، ناامیدی و افسردگی (Xiang, Lin, 2020) در جوامع و به‌ویژه در ایران به دلایل شرایط تحریم‌های آمریکا در ایران (Jahanshahi, et al., 2020) پدیدار شده است که سلامت روانی جامعه را به خطر انداخته است. ویژگی‌های روان‌شناختی انسان‌ها ارتباط زیادی با شرایط اجتماعی آن‌ها در سطح خرد و کلان دارد. تغییر و تحولات اجتماعی هم در سطح بیرون از خانواده و هم در سطح داخل خانواده بر ویژگی‌های روان‌شناختی انسان‌ها تأثیر بسزایی دارد (Khodayarifard, et al., 2007).

از سوی دیگر در شرایط بحرانی و غیرقابل پیش‌بینی که حالات ناخوشایندی به افراد دست می‌دهد، هر فرد برای ایجاد توازن، نیازمند استفاده و به‌کارگیری نیروهای روانی درونی و کسب حمایت بیرونی و اجتماعی است. در این صورت اگر به‌کارگیری سازوکارهای جدید موفق‌آمیز باشد و مسئله را به نفع خود و دیگران حل کند فرایند سازگاری ایجاد شده است؛ بنابراین اطلاع از سازگاری اجتماعی و فعالیت بدنی در افراد بسیار حائز اهمیت است و به‌وسیله آن می‌توان با به‌کارگیری راهکارهای عملی در جهت افزایش قدرت تحمل و فشارپذیری فردی و اجتماعی گام برداشت و در راستای سالم‌سازی محیط خانواده و اجتماع و ارتقای بهداشت روانی، کاهش دل‌سردی، افسردگی و ناامیدی در این شرایط بحرانی شیوع کرونا حرکت کرد؛ تا انرژی‌هایی که ناخواسته صرف تنش‌ها می‌گردد در جهت ارتقای کمیت و کیفیت و تحقق مسئولیت‌های افراد به کار گرفته شود. پژوهش‌ها نشان می‌دهند که افرادی که مشکل سازگاری دارند به‌احتمال بیشتری از احساس تنهایی ناامیدی اضطراب و افسردگی در رنج هستند (Rezaei Kargar, et al., 2014).

با توجه به اهمیت اضطراب کرونا در میان دانشجویان و لزوم بررسی عوامل و متغیرهای مرتبط با این معضل فراگیر بشری و با در نظر گرفتن اینکه اضطراب کرونا ممکن است یک عامل آسیب‌پذیر برای سایر اختلالات روان‌شناختی در این قشر از جامعه با توجه به محدودیت‌های به وجود آمده، تعطیلی مراکز آموزشی و احساس خطر از تأثیرات این بیماری بر آینده آن‌ها باشد، شناخت عوامل مؤثر بر اضطراب کرونا اهمیت بسزایی خواهد داشت؛ زیرا در شرایط همه‌گیری بیماری کرونا، اضطراب کرونا ویژگی‌های روحی و روانی دانشجویان را تحت تأثیر قرار داده است. از سوی دیگر، با توجه به نوظهور بودن بیماری کرونا و اهمیت اضطراب این بیماری بر سلامت روانی افراد و نبود پژوهش‌هایی که در این زمینه انجام شده باشد، مطالعه حاضر به بررسی تأثیر بیماری کرونا بر ناامیدی و پرخاشگری دانشجویان دانشگاه آزاد کاشان پرداخته است.

روش تحقیق

پژوهش حاضر به لحاظ هدف کاربردی و از نوع علی مقایسه‌ای می‌باشد. جامعه آماری پژوهش حاضر دانشجویان دانشگاه آزاد کاشان بودند؛ که به طور تصادفی ۲۰۰ نفر به عنوان نمونه پژوهش انتخاب شد. ابزار گردآوری اطلاعات در پژوهش حاضر پرسشنامه بود. در پژوهش حاضر از سه پرسشنامه استاندارد استفاده شده است که عبارت‌اند از:

معرفی پرسشنامه دموگرافیک

یکی از ابزار پژوهش بوده که از مجموعه‌ای از سؤالات تشکیل شده است و هدف جمع‌آوری اطلاعات از پاسخ‌دهندگان را دنبال می‌کند. فرانسیس گالتون این نوع پرسشنامه را تعریف نمود. پرسشنامه اطلاعات دموگرافیک بیماران شامل مواردی از جمله (سن، جنس، تحصیلات، وضعیت تأهل، بیماری زمینه‌ای و...) می‌باشد و اغلب دارای پاسخ‌های استاندارد می‌باشند که امکان جمع‌آوری داده را ساده‌تر می‌کند. پرسشنامه‌ها باید به گونه‌ای تنظیم شوند که افراد به راحتی قادر به خواندن و پاسخ دادن به آن‌ها باشند.

معرفی پرسشنامه پرخاشگری باس-پری

به منظور اندازه‌گیری نوجوانان از پرسشنامه پرخاشگری باس-پری استفاده شد. این پرسشنامه یک ابزار خودگزارشی است که شامل ۲۹ گویه و ۴ زیرمقیاس پرخاشگری جسمانی، پرخاشگری کلامی، خشم و خصومت می‌باشد. نمره‌گذاری پرسشنامه در طیف لیکرت ۵ درجه‌ای از شبیه من نیست (۱) تا کاملاً شبیه من است (۵) می‌باشد. دو گویه ۹ و ۱۶ به صورت معکوس نمره‌گذاری می‌شوند. نمره کل برای پرخاشگری با مجموع نمرات زیرمقیاس‌ها به دست می‌آید. باس و پری ضریب همسانی درونی این پرسشنامه را ۰/۸۹ و پایایی آن را با استفاده از روش بازآزمایی ۰/۸۰ گزارش کرده‌اند. ضریب آلفای کرونباخ برای این پرسشنامه توسط سامانی ۰/۷۸ گزارش شده است.

مقیاس امیدواری اشنايدر (۱۹۹۱): مقیاس ۱۲ عاملی امید اشنايدر توسط اشنايدر ۱۹۹۱ (به نقل از اشنايدر و پترسون، ۲۰۰۰) برای سنین ۱۵ سال به بالا طراحی شده است و شامل دو خرده مقیاس گذرگاه و انگیزش می‌باشد و مدت زمان کوتاهی ۲ تا ۵ دقیقه برای پاسخ دادن به آن کفایت می‌کند. تجزیه و تحلیل داده‌های حاصل از پرسشنامه، در دو سطح آمار توصیفی و استنباطی بود. در سطح آمار توصیفی از آمارهایی نظیر فراوانی، درصد، میانگین و انحراف معیار استفاده شده و در سطح آمار استنباطی از آزمون تی مستقل استفاده شد. تمامی تحلیل‌ها با استفاده از نرم‌افزار آماری SPSS انجام شد.

یافته‌ها

بر اساس نتایج سن جامعه آماری در چهار طبقه دسته‌بندی شد. همان گونه که ملاحظه می‌فرمایید اکثریت افراد رنج سنی ۲۰-۲۲ سال داشتند. میانگین ۲۱/۳۸ بود و همچنین انحراف معیار ۷/۵۱ بود. بیشترین فراوانی مربوط به جنسیت زن بود که

۰/۵۴ درصد از جامعه آماری ما را به خود اختصاص دادند.

مقایسه پرخاشگری در بین دانشجویان قبل و بعد از کرونا

در این بخش پرخاشگری دانشجویان قبل و بعد از کرونا مقایسه شده است همان گونه که از نتایج مشخص است پرخاشگری دانشجویان پس از کرونا افزایش یافته است؛ و بین پرخاشگری دو گروه قبل و بعد از کرونا تفاوت معنی داری در سطح یک درصد وجود دارد.

جدول ۱. مقایسه پرخاشگری در بین دانشجویان قبل و بعد از کرونا

آزمون تی	تعداد	انحراف معیار	میانگین	درجه آزادی	مقدار تی	سطح معنی داری
پرخاشگری	قبل از کرونا	۱۰۷	۴۸/۲۲	۳۱۶	۱۸/۵۲	**۰/۰۰۰
	بعد از کرونا	۹۳	۱۰/۵۷			

مقایسه امیدواری در بین دانشجویان قبل و بعد از کرونا

در این بخش به مقایسه امیدواری قبل و بعد از کرونا پرداخته شده است همان گونه که از نتایج مشخص است بین امیدواری قبل و بعد از کرونا تفاوت معنی داری در سطح یک درصد وجود دارد به طوری که امیدواری پس از کرونا کاهش یافته است.

جدول ۲. مقایسه امیدواری در بین دانشجویان قبل و بعد از کرونا

آزمون تی	تعداد	انحراف معیار	میانگین	درجه آزادی	مقدار تی	سطح معنی داری
امیدواری	قبل کرونا	۱۲۰	۶۸/۱۵	۳۱۶	۲۳/۸۶	**۰/۰۰۰
	بعد کرونا	۸۰	۳/۰۱			

بحث و نتیجه گیری

پژوهش حاضر به بررسی تأثیر بیماری کرونا بر پرخاشگری و امیدواری دانشجویان پرداخت. بر اساس نتایج به دست آمده از این پژوهش بیماری کرونا موجب افزایش پرخاشگری و ناامیدی در دانشجویان شده است. با توجه به خصوصیت بیماری زایی کرونا، سرعت انتشار و همچنین درصد مرگ و میر ناشی از آن ممکن است این بیماری وضعیت بهداشت سلامت روان افراد در سطوح مختلف جامعه از بیماران مبتلا، کارکنان مراقبت های بهداشتی و درمانی، خانواده ها، کودکان، دانشجویان، بیماران روان شناختی و حتی پرسنل مشاغل مختلف را به نوعی متفاوت در معرض مخاطره قرار دهد (شهید و تقی محمدی، ۱۳۹۹). شهید و محمدی (۱۳۹۹) نیز نشان دادند که ابتلا به بیماری کرونا موجب بروز

علائم روان‌شناختی در افراد می‌گردد. حاجیان و همکاران (۱۴۰۰) نیز به این نتیجه رسیدند که بیماری کرونا موجب افزایش پرخاشگری در افراد می‌گردد که این نتیجه نیز با نتایج پژوهش ما هم‌راستا است. مطابق یافته‌های یکتا و همکاران (۱۴۰۰) بیماری همه‌گیر کووید-۱۹ می‌تواند به‌طور جدی بر امید به زندگی تأثیر بگذارد. ادامه نظارت بر روند امید به زندگی در ایران و در سراسر جهان شواهد ارزشمندی در مورد تأثیر کل بیماری همه‌گیر بر مرگ‌ومیر ارائه می‌دهد. بر اساس نتایج هوشیاری و همکاران (۱۳۹۹) بین اضطراب کرونا و امیدواری رابطه منفی و معنی‌داری وجود دارد. با توجه به مواردی که اشاره این بیماری بر پرخاشگری و امید دانشجویان اثر می‌گذارد و باید برنامه‌هایی برای مبارزه با اثرات منفی این بیماری تدوین گردد.

منابع

هوشیاری، جعفر و علی پور، علی، ۱۳۹۹، نقش میانجی امید در رابطه بین هوش معنوی و اضطراب ناشی از بحران کرونا. یکتا، محمدرضا و حیدری، صدیقه و لجمیری، شکیب، ۱۴۰۰، بررسی رابطه امید به زندگی با هراس و ترس از ویروس کرونا در بین افراد شاغل.

- Bo HX, Li W. (2020). Posttraumatic stress symptoms and attitude toward crisis mental health services among clinically stable patients with COVID-19 in China. 1-7.
- Jahanshahi AA, Dinani MM, Madavani AN, Li J, Zhang SX. (2020). The distress of Iranian adults during the Covid-19 pandemic - More distressed than the Chinese and with different predictors. *Brain Behav Immun.* 87:124-5.
- Khodayarifard M, Rahiminezhad A, Abedini Y. (2007). Effective factors in social adjustment of shahed and nonshahed college students. *Journal of Social Sciences and Humanities of Shiraz University.* 26(3) (52) (special issue in education).
- Lin C-Y. (2020). Social reaction toward the 2019 novel coronavirus (COVID-19). *Social Health and Behavior.* 3(1):1.
- Organization WH. Coronavirus disease 2019 (COVID19): situation report, 60. 2020.
- Remuzzi A, Remuzzi G. (2020). COVID-19 and Italy: what next? *Lancet* (London, England).
- Rezaei Kargar F, Heydari M, Ajilchi b, Shomali Oskooi A. The effect of exercise on social adjustment and self-esteem of high school female students. *Second Iranian Congress of Social Psychology.* Tehran. 2014. (In Persian).
- Sadati AK, B Lankarani MH, Bagheri Lankarani K. (2020). Risk society, global vulnerability and fragile resilience; sociological view on the coronavirus outbreak. *Kowsar*; 2020.
- Shahed hagh ghadam H, Fathi Ashtiani A, Rahnejat A M, Ahmadi Tahour Soltani M, Taghva A, Ebrahimi M R, et al. (2020). Psychological Consequences and Interventions during the COVID-19 Pandemic: Narrative Review. *J Mar Med.* 2 (1):1-11.
- Wu Z., McGoogan J.M. (2020). Characteristics of and Important Lessons From the Coronavirus Disease 2019 (COVID-19) Outbreak in China: Summary of a Report of 72 314 Cases From the Chinese Center for Disease Control and Prevention external icon. *JAMA.* Published online: February 24.
- Xiang Y-T, Yang Y, Li W, Zhang L, Zhang Q, Cheung T, et al. (2020). Timely mental health care for the 2019 novel coronavirus outbreak is urgently needed. *The Lancet Psychiatry.* 7(3):228-9.
- Zhu H, Wei L, Niu P. (2020). The novel coronavirus outbreak in Wuhan, China. *Global health research and policy.* 5:6.